

2764

UCHWAŁA Nr XXXVII/156/09 RADY GMINY KRAMSK

z dnia 10 lipca 2009 r.

w sprawie przyjęcia

„Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kramsk na lata 2009-2012”

Na podstawie art. 18. ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.), w związku z art. 87 ust. 1 i 3 – 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.)- po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków - Rada Gminy Kramsk uchwala, co następuje:

§1. Przyjmuje do realizacji „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kramsk na lata 2009-2012” stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§2. Zobowiązuje Wójta Gminy do sporządzania sprawozdania z realizacji programu, o którym mowa w §1.

§3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) *Bogumił Leszczak*

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XXXVII/156/09
Rady Gminy Kramsk
z dnia 10 lipca 2009 r.

Spis treści:

1. Wstęp
- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.
- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.
- 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.
- 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.
- 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.
- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w ewidencji zabytków.
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy.
- 3.4. Krajobraz kulturowy - obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe).

- 3.5. Zabytki archeologiczne.
- 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.
- 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.
- 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.
- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.
- 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.
- 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.
- 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.
- 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.
- 4.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Kramsk na lata 2005 – 2017.
- 4.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kramsk
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.

- 4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę).
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
- 6.1. Gminna ewidencja zabytków.
- 6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości.
- 6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.
- 6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury.
- 6.2. Sporządzenie wykazu obszarów urbanistycznych, ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.
- 6.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.
- 6.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.
- 6.5. Określenie zasobów zabytków, które można wykorzystać dla tworzenia, np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów.
- 6.6. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.
9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Kramsk położona jest we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w środkowo-wschodniej części powiatu konińskiego, przy drodze Licherń - Ciechocinek-Inowrocław oraz Konin- Radziejów- Bydgoszcz, w odległości 17 km od Konina, 120 od Poznania i 180 km od Warszawy. Powierzchnia gminy wynosi 131 km², z czego 76% stanowią obszary rolnicze, a 12% użytki leśne. Kompleksy leśne nie są zbyt duże, najczęściej spotyka się małe lasy i bory, głównie sosnowe z domieszką brzozy, buku, grabu, dębu, olszy czarnej, oraz świerku, poprzecinane polami uprawnymi i łąkami.

Gmina stanowi 8,35% powierzchni powiatu konińskiego. Według danych z 31.12.2008 r. gminę zamieszkiwały 10.397 osoby. Strukturę osadniczą tworzy 67 miejscowości zorganizowanych w 30 sołectw: Anielew, Barce, Bilczew, Borki, Brzóz-

ki, Dębicz, Drażek, Grąblin, Helenów Drugi, Helenów Pierwszy, Izabelin, Jabłków, Konstantynów, Kramsk, Kramsk-Łazy, Kramsk-Łęgi, Kramsk-Pole, Ksawerów, Lichnowo, Milin, Patrzyków, Pąchów, Podgór, Rudzica, Rysiny, Święciec, Święte, Wielan, Wola Podłęzna, Wysokie.

Gmina sąsiaduje z gminami: Koło, Konin, Kościelec, Krzymów, Osiek Mały, Sompolno i Ślesin.

Przez gminę przebiega ważna magistrala kolejowa ze stacją, dworcem i boczniami w miejscowości Kramsk oraz szlak linii kolejowej Kunowice - Poznań – Warszawa - Terespol, a także droga wojewódzka, która bezpośrednio łączy się z autostradą A-2 i drogą E-30 stanowiące międzynarodowy korytarz transportowy nr II (Berlin- Poznań- Warszawa- Moskwa).

Geomorfologicznie gmina Kramsk jest położona w Pradolinie Warszawsko - Berlińskiej, w jej tzw. odcinku konińskim z wyodrębnionym „basenem kramskim”.

Od zachodniej strony, do linii Grąblin - Izabelin-Wola Podłęzna, sięga Wysoczyzna Gnieźnieńska. Od strony północno-wschodniej, do linii Święciec - Bilczew - Kramsk sięgają Równiny Lubstowska i Drzewcowska, które należą do Wysoczyzny Kłodawskiej.

Na terenie gminy Kramsk występują dwa rodzaje surowców naturalnych:

- a) kruszywa naturalne występujące w złożach „Rysiny” i „Konstantynów Stary”
- b) węgiel brunatny występujący w złożach Bilczew, Drzewce A i B. Zalegają na powierzchni 5,65 km², w granicach gmin Kramsk i Osiek Mały.

Głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy jest rolnictwo.

Prowadzone na terenie gminy badania archeologiczne wykazały, iż ziemie te były już w odległej przeszłości zasiedlone. Dokumenty źródłowe sięgają XIII wieku. Przed 1219 rokiem Kramsk był własnością biskupów płockich. Od 1227 roku wieś przeszła w posiadanie klasztoru Bożogrobowców w Miechowie. W 1251 r. wzmiankowana jako własność księcia. Po utworzeniu Starostwa Konińskiego dobra kramskie zostały wcielone do Konina, a w Rudzicy założono konińską komorę celną. W 1317 r. Kramsk należał do starosty Mikołaja Ocieskiego, wzmiankowani są również późniejsi właściciele: Paweł Lubowiecki (1713 r.), Józef Brzeziński (poł. XVIII w.), Jakub i Krystyna Brzezińscy.

Po III rozbiórce Polski tereny gminy Kramsk znalazły się w granicach tzw. Prus Południowych. W 1797 r. z rąk króla pruskiego otrzymał je kapitan Hamberg, zaś w 1811 r. stanowiły własność kapitana, barona Fryderyka Vogla. W 1844 r. Franciszek Potrzebowski, wiceprezes Trybunału Warszawskiego, brat ówczesnego proboszcza kramskiego, odkupił dobra kramskie od barona, by trzy lata później sprzedać je miejscowym włościanom.

Po zwycięstwie Napoleona nad Prusami w 1807r. ówczesny powiat koniński wraz z dobrami kramskimi znalazł się w Księstwie Warszawskim, a po Kongresie Wiedeńskim ziemie te należały do Gubernii Kaliskiej i wchodziły w skład Królestwa Polskiego.

Na przełomie XIX/XX w. Kramsk przybrał wygląd miasteczka, z powstałym w 1904 r. rynkiem. Działalność rozpoczęły: kółko rolnicze, straż ogniowa, sklep, apteka, młyn, tartak, spółdzielnia oszczędnościowo-pożyczkowa. W latach I wojny światowej administracja gminy była podporządkowana niemieckim władzom wojskowym. Po odzyskaniu niepodległości, od 1920 r. zaczął się dynamiczny rozwój gminy, którego kres nastąpił z chwilą wybuchu II wojny światowej.

Podczas okupacji obszar gminy znalazł się w „Kraju Warty” i został włączony do III Rzeszy. Mieszkańcy byli represjonowani, wielu oddało życie w walce z hitlerowskim najeźdźcą. Pomniki poświęcone ich pamięci znajdują się w Kramsku, Borkach, Wysokiem oraz w miejscu straceń kilku tysięcy Żydów - lesie rudzickim.

Tworzenie nowej administracji rozpoczęło się po wyzwoleniu. W 1948 r. utworzono trzy gromady: Kramsk, Święte, Jabłków. Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu z dnia 5 grudnia 1972 r. utworzono Gminę Kramsk. Po reformie administracyjnej w 1999 r. gmina Kramsk została włączona do powiatu konińskiego.

Nazwę miejscowości językoznawcy wywodzą od nazwy przepływającego przez tereny gminy strumienia Krąpia/Krąpień/Krompina, który został uwidoczniiony w obecnym herbie gminy. Na przestrzeni wieków nazwa zmieniała się. Od XIII-wiecznej Cramsko, poprzez późniejsze Krąpsko, Krompsk, Kramsko, by ostatecznie przyjąć obecnie używaną Kramsk.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem Programu opieki nad zabytkami gminy Kramsk na lata 2008 – 2011 jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, tury-

stycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust. 2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwa-

łach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),

i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1).

j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. Uchwałą Nr XLII/692 A/05.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3. „Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego”. Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. „Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”, którego założeniem jest, iż „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma

szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,
- promocję turystyki alternatywnej.

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

1) nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,

2) chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystywać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m.in.

1) tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,

2) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

1) w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,

2) ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,

3) w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,

4) strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Jak już to wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny i ład przestrzenny.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

1) dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,

2) przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,

3) „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,

4) ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m.in. następujące zasady:

1) ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, ta-

kich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,

2) wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,

3) w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,

4) podejmowanie opracowań dotyczących rewitalizacji zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

1) ochrona charakterystycznych układów rurek, zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,

2) poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,

3) twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

1) zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,

2) wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,

3) narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

1) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),

2) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,

3) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

1) podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

2) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

Dokumentem w całości poświęconym problematyce związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011 przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XVIII/243/07 z dnia 17 grudnia 2007 r.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należy kościół p.w. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Kramsku, murowany, jednonawowy, neobarokowy, wzniesiony staraniem ks. Ludwika Potrzebowskiego w 1844 r. i rozbudowywany. W roku 1862 dobudowano dzisiejsze prezbiterium, a w latach 1903-1906 wieżę i dwie kaplice.

Kościół wpisany jest do Rej. Zab.: A- 552/263 z dnia 9 października 1995 r.

Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BIECHOWA

Zagroda nr 10

a) DOM pocz. XX w., drew.

b) STODOŁA, pocz. XX, drew.

Zagroda nr 11,

a) DOM pocz. XX, drew.

b) OBORA, pocz. XX, drew.

DOM nr 16, XIX/XX, drew.

BILCZEW

KAPLICZKA, 1948 r., mur.

BORKI

KAPLICZKA, mur., 1 poł. XX w.

DOM nr 3, 1 ćw. XX, drew.

IZABELIN

CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny

KONSTANTYNÓW

CMENTARZ EWANGELICKI, 1 poł. XIX w., nieczynny

KRAMSK

Zespół kościoła par. p. w. św. Stanisława Biskupa Męczennika, ul. Konińska

a) BRAMA, poł. XIX, mur.

b) PLEBANIA, 1894 r., mur.

c) CMENTARZ, 1 poł. XIX.

DOM rekolekcyjny, róg ul. Kościelnej i ul. Konińskiej, 1926 r., mur.

KAPLICZKA przy szkole, ul. Konińska, 1 poł. XX, mur.

STODOŁA w zagrodzie nr 16, 1 ćw. XX, drew.

DOM nr 3, ul. Południowa, pocz. XX, drew. glin.

DOM nr 7, ul. Południowa, XIX/XX, glina odesk.

DOM nr 11, ul. Południowa, XIX/XX, mur.

DOM nr 13, ul. Południowa, XIX/XX, mur.

DOM nr 5, ul. Pogorzelnia, k. XIX, mur.

Dom nr 6, ul. Pogorzelnia, pocz. XX,

DOM nr 7, ul. Pogorzelnia, 1 ćw. XX, mur.

DOM nr 9, ul. Pogorzelnia, l. 30 XX, mur.

DOM nr 6, ul. Kolejowa, k. XIX, mur.

DOM nr 15, ul. Kolejowa, k. XIX, mur.

DOM nr 26, ul. Kolejowa, 1910 r., drew.

DOM nr 44, ul. Kolejowa, 1 poł. XX, mur.

DOM, ul. Wojska Polskiego, 1 poł. XIX, mur.

DOM, ul. Wojska Polskiego, 1914 r., mur.

DOM nr 6, ul. Kościuszki, pocz. XX, mur.

DOM nr 5, ul. Kościelna, pocz. XX, mur.

DOM nr 15, ul. Kościelna, pocz. XX, mur.

DOM nr 16, ul. Kościelna, XIX/XX, mur.

DOM nr 18, ul. Kościelna, XIX/XX, mur.

DOM nr 20, ul. Kościelna, XIX/XX, mur.

STODOŁA w zagrodzie nr 29, ul. Kościelna, XIX/XX, glin., drew.

DOM nr 2, ul. Rynek, 2 poł. XIX i 1 poł. XX, mur.

DOM nr 4, ul. Rynek, XIX/XX, mur.

KRAMSK POLE

Zagroda nr 3

a) DOM, pocz. XX, mur.

b) STODOŁA, k. XIX, drew.- mur.

KSAWERÓW

Zagroda nr 4

a) DOM, 1 ćw. XX, glina

b) STODOŁA, pocz. XX, drew.

c) OBORA, pocz. XX, drew.

MILIN

DOM nr 6, 1900 r., mur.

DOM nr 21, 1923 r., mur.

Zagroda nr 1

a) DOM, 1920 r., mur.

b) STODOŁA, pocz. XX, drew., mur.

NOWY CZARKÓW

Zagroda nr 6

a) DOM, k. XIX., drew.

b) OBORA, k. XIX, drew.

c) STODOŁA, k. XIX, drew.

CMENTARZ EWANGELICKI, XVIII/XIX w., nieczynny

OSOWCE

CMENTARZ EWANGELICKI, 1 poł. XIX w., nieczynny

PATRZYKÓW

Zagroda nr 17

a) DOM, 1914 r., drew.

b) STODOŁA, 1917 r., drew.

Zagroda nr 12

a) DOM, XIX/XX, drew.

b) STODOŁA, XIX/XX, drew.

DOM nr 9, ok.1899r., drew.

STODOŁA w zagrodzie nr 21, pocz. XX w., drew.

PĄCHÓW

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w., nieczynny

PODGÓR

KAPLICZKA, 1955 r., mur.

KAPLICZKA, 1 poł. XX, mur.

Zagroda nr 24

a) DOM, 1 poł. XX, mur.

b) Obora, 1 ćw. XX, glin.

DOM NR 23, 1909 r., mur.

WIADUKT (most kolejowy) 1 poł. XX, strunobeton

POGORZAŁKI

DOM nr 1, 1888 r., drew.

Zagroda nr 3

a) DOM, 1880 r., drew.

b) STODOŁA, k. XIX, drew.

c) OBORA, pocz. XX, glin., kam.

Zagroda nr 9

a) DOM, 1909 r., drew.

b) OBORA Z CHLEWNIĄ, 1922 r., glin.

c) OBORA, 1924 r., glin.

RUDZICA

KAPLICZKA, 1949 r. mur.

DOM nr 9, 4 ćw. XIX, glin.

Zagroda nr 16

a) DOM, 1936 r., mur.

b) OBORA, 1928 r., mur.

c) STODOŁA, 1928 r.,

DOM nr 32, 4 ćw. XIX, mur.

DOM nr 33, 4 ćw. XIX, glin

Dom nr 40, pocz. XX, glin.

DOM nr 44, pocz. XX, glin. - mur.

ŚWIĘTE

DOM nr 2, 1949 r., drew.

DOM nr 24, pocz. XX, drew.

Zagroda nr 38

a) DOM, pocz. XX, drew.

b) OBORA, pocz. XX, glin.,- mur.

Zagroda nr 42

a) DOM, pocz. XX, drew.

b) OBORA, pocz. XX, drew.

DOM nr 43, pocz. XX, drew.

DOM nr 44, k. XIX, drew.

TOBUŁKA

DOM nr 1, pocz. XX, mur.

WOLA PODŁĘŻNA

KAPLICZKA, 1 poł. XX w., mur.

ZESPÓŁ SZKOŁY

a) Szkoła podstawowa, 1 ćw. XX, mur.-drew.

b) Budynek gospodarczy, pocz. XX, mur.

DOM nr 47, XIX/XX, mur., drew.

STODOŁA, ul. Centralna 1, pocz. XX, drew.

WYSOKIE

KAPLICZKA, 1945 r., mur

KAPLICZKA, 1 poł. XX, mur.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Najcenniejsze zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Kramsk, to wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Stanisława B.M. w Kramsku. Są to m.in. ołtarz główny, ołtarze boczne, ambona, prospekt organowy, chrzcielnica, krucyfiksy, Stacje Męki Pańskiej, kamienna kropielnica. Wystrój i wyposażenie wpisane do rejestru zabytków w ilości 55 obiektów pod nr B-100/46 z dnia 6.10.1995 r. Wystrój stanowi również polichromia w typie neobarokowym, wykonana w latach 1911-

1912 przez A. Szulczyńskiego. Pokrywa ona sklepienie, ściany kościoła i kaplic, dekorują ją sztukaterie. Kompleksową konserwację wystroju i wyposażenia kościoła wykonano w latach 1995 – 1999.

3.4. Krajobraz kulturowy - obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Na terenie gminy Kramsk nie występują układy urbanistyczne, układy ruralistyczne, parki krajobrazowe wpisane do rejestru zabytków.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Kramsk nie ma stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy Kramsk znajduje się jedno stanowisko o własnej formie krajobrazowej. Jest to dwór z okresu nowożytnego w miejscowości WYSOKIE.

Jest to interesujące pod względem zachowania i usytuowania stanowisko.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

stanowiska o własnej formie krajobrazowej			cmen- tarzy- ska płaskie	cmen- tarzy- ska kur- hanowe	osady	ślady osadni- cze	huty szkła	młyny	skarby	ogółem
dwory	grodzi- ska	forty- fikacje ziemne	5	0	89	158	0	0	0	253
1	0	0								

Teren gminy Kramsk jest częścią Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej. Obejmuje ona południową i środkową część gminy. Jest to tzw. koniński odcinek Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej z wyodrębnionym „basenem kramskim”. Od strony zachodniej, do linii Grąblin – Izabelin – Wola Podłęzna, sięga natomiast Wysoczyzna Gnieźnieńska. Od strony północno – wschodniej, do linii Święciec – Bilczew – Kramsk, wchodzi Równina Lubstowska i Równina Drzewcowska, które są częścią Wysoczyzny Kłodawskiej. W ukształtowaniu powierzchni gminy widoczne są dwa typy krajobrazu. Pierwszy z nich to płaskie, równinne obniżenia należące do Pradoliny, do której od północy włącza się rozległa płaskodenna rynna i Kanał Grójecki. Drugi to pagórkowate wyniesienia różnej wielkości, tzw. „wyspy dyluwialne”. Wyspy te wyniesione ponad poziom wód Pradoliny nie zostały rozmyte, gdyż w trzonie

Obszar gminy Kramsk został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 1985-2003. AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych:

1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach,
2. badania powierzchniowe,
3. badania sondażowe, wykopaliskowe.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie. Liczba stanowisk zewidencjonowanych w trakcie badań AZP na obszarze gminy Kramsk wynosi 285.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Kramsk. Tabelka została stworzona z uwzględnieniem podziału na fakty osadnicze.

tych wysp występuje „nierozmywalna” glina szara zlodowacenia środkowo – polskiego. Wyspy dyluwialne osiągają wysokość 97 – 101 m n. p. m.

Sieć wodną gminy tworzą: rzeka Warta, rzeka Warcica, Kanał Morzysławski (Kanał Warta-Gopło), Kanał Grójecki, który łączy się z Wartą we wsi Wola Podłęzna, rowy i kanały melioracyjne.

Przeważają gleby bielcowe, pseudobielcowe i gliny. Na utworach rzecznych, w obrębie Pradoliny, w rejonie wsi: Święte, Biechowy, Pogorzałki – występują pagórki wydmy, składające się z piasków eolicznych. Rozległe obszary Basenu Kramskiego w środkowej i północno – wschodniej części gminy, w obniżeniach Basenu Pątnowskiego i Morzysławskiego zajmują natomiast torfy. Zwarte kompleksy dobrych i średnich gleb występują w rejonie Grąbli-na, Anielewa, Pąchowa, Jabłkowa i Kramska. Są to gleby bielcowe i brunatne, wytworzone z piasków

gliniastych na glinie lub gliny.

Grunty orne (ok. 37% pow. gminy) występują na kilku wysoczyznach, które zajmują środkową i zachodnią część gminy. W krajobrazie gminy prawie 50% powierzchni użytków rolnych zajmują łąki i pastwiska, które występują w dolinie Warty i Dolinie Grójeckiej.

Udział lasów w ogólnej powierzchni gminy jest niewielki i wynosi 13%, tj. ok. 1.700 ha. Większe kompleksy leśne występują w rejonach wsi: Grąblin, Izabelin, Konstantynów, Drążek i Rudzica. W drzewostanie dominuje sosna, a jako gatunki towarzyszące występuje dąb i brzoza.

Koncentracje osadnictwa pradziejowego czy średniowiecznego czytelne są na terenie, gdzie występują lekkie gleby piaszczyste. Pozostały teren, pokryty glebami gliniastymi, był raczej zasiedlany sporadycznie gdyż większość stanowisk tu zarejestrowanych to niewielkie osady i ślady osadnicze. Dopiero w czasach nowożytnych obserwuje się tu intensyfikację osadnictwa.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych

Z „Raportu o stanie zabytków w gminie Kramsk” opracowanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegaturę w Koninie w 2004 roku wynika, iż na terenie gminy znajduje się jeden obiekt wpisany do rejestru zabytków. Jest nim kościół parafialny w Kramsku p.w. św. Stanisława Biskupa Męczennika. Wzniesiony w 1844 r. na miejscu istniejącego tu od XVI w. drewnianego. Nową świątynię konsekrowano w 1852 r., w 1862 r. dobudowano do niej dzisiejsze prezbiterium. Obiekt jest w dobrym stanie technicznym, dzięki przeprowadzonym w ostatnich latach pracom remontowo-konserwatorskim.

Budynek plebanii w Kramsku wybudowany w 1894 roku, odremontowany, z zadbanym otoczeniem prezentuje stan zadowalający. Nie jest wpisany do rejestru zabytków.

Na terenie gminy znajdują się kapliczki przydrożne, wszystkie w dobrym stanie zachowania.

Współczesne wsie gminy Kramsk dość często zawierają, tak w nazwie, jak i w swoim pierwotnym kształcie pierwiastki historycznej lokalizacji. Zachowane ułamkowo wprawdzie, ale dość czytelne budownictwo w drewnie i glinie, to najwierniejsze artefakty dawnych sposobów życia. Nie odnotowane wprawdzie w rejestrze zabytków, są nosicielami ważnych i znaczących obszarów wiedzy o procesach rozwojowych osadnictwa na terenie gminy.

Domy drewniane, budowane techniką zrębową, sumikowo-łątkową, domy gliniane, elementy zagród (stodoły, obory,) uosabiają dziś najczęściej przysłowiowe „mienie opuszczone”. Przyczyny takiego stanu rzeczy to odrębne zagadnienie. Przykłady trady-

cyjnego budownictwa wiejskiego w gminie Kramsk, są na szczęście dość licznie reprezentowane w poszczególnych wioskach.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Kramsk, to wyposażenie kościoła w Kramsku. Kościół parafialny p.w. Św. Stanisława B.M. posiada w swoim wyposażeniu zespół obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Wyposażenie kościoła zachowane w dobrym stanie. Kompleksową konserwację wystroju i wyposażenia kościoła wykonano w latach 1995-1999.

Wszelkie prace przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piaszczyk i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede

wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków-Delegatury w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo -parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

a) nieruchomości

Gmina Kramsk, oprócz trzech miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (Wola Podłęzna, Rudzica i Rudzica I) nie posiada ogólnego gminnego planu zagospodarowania przestrzennego będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomości. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony zabytków ujętych w ewidencji może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe i architektoniczne.

Tradycyjne budownictwo wiejskie na obszarze całej gminy ulega mniej lub bardziej dynamicznej zmianie, tak w funkcji obiektów jak i w formie. Wiąże się to z przemianami tradycyjnego wzorca rodziny wiejskiej, zmianami zachodzącymi w lokalnych społecznościach wioskowych. Nowatorskie trendy gospodarowania, niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej.

W panoramicznym krajobrazie wsi zauważamy często dysonanse kształtowane współczesnymi

trendami budowlanymi, gdzie wznoszona sylwetka współczesnego domu sąsiaduje na wyciągnięcie ręki z glinianą chałupą, chylącą się ku upadkowi. To nie przypadek, a wręcz reguła na polskiej wsi, gdzie tradycyjne elementy kultury ludowej łączą się z nowoczesnymi momentami kultury ogólnonarodowej.

Przemiany społeczne to proces. Może on przybierać różne formy, być mniej lub bardziej gwałtowny. W skrajnych przypadkach stanowi on zagrożenie dla form tradycyjnych, a takimi są niewątpliwie obiekty zabytkowe.

Przemieszczenia ludności, będące rezultatem i wynikiem II wojny światowej, doprowadziły do wyludnienia wielu wsi zamieszkałych, niekiedy od XVIII stulecia przez ludność pochodzenia niemieckiego. Owe pustostany zasiedlono w przeciągu kilku lat różnego typu odłamami ludności rodzimej. W rezultacie pozostałości poprzednich wspólnot, jakimi są cmentarze, ulegają powolnej i nieodwracalnej zagładzie. Brak zainteresowania zbiorowości lokalnych owymi cmentarzami, nie wynikał ze złej woli, lecz był czymś naturalnym, bo w praktyce nie był nośnikiem integracyjnym grupy. Istniejące na terenie gminy cmentarze ewangelickie, to przejaw wandalizmu, niezrozumienia wartości historycznej tych obiektów, traktowanie ich na zasadzie swój – obcy, uznania ich za rodzaj profanum.

Na terenie gminy znajduje się pięć nieczynnych cmentarzy ewangelickich w miejscowościach: Izabelin, Konstantynów, Osowce, Pąchów, Lichnowo. Stan zachowania wszystkich jest bardzo zły; zarosnięte krzakami, samosiewami, wnętrza nieczytelne, miejscami trudno dostępne, zdewastowane i przemieszczone nagrobki, zatarte mogiły.

b) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy, stanowiące wyposażenie obiektu sakralnego, są właściwie i prawidłowo chronione.

c) archeologicznych

Największe zagrożenia dla stanowisk archeologicznych występują na obszarach eksploatacji złóż kopalin:

1. kruszywa naturalne:

- złoża „RYSINY” – eksploatowane sporadycznie, w zależności od lokalnego zapotrzebowania. Miąższość złoża od 1,7 m do 20,8 m, grubość nadkładu od 0,2 m do 4,2 m.

Złoże jest częściowo zawodnione, a woda występuje na głębokości od 4,2 m do 20,5 m.

- złoża „KONSTANTYNÓW STARY” – eksploatacja została wstrzymana. Miąższość złoża od 2,5 m do 7,8 m, grubość nadkładu od 0,0 m do 0,3 m. Złoże jest częściowo zawodnione, a woda występuje na głębokości od 3,4 m do 8,2 m.

2. węgiel brunatny

- złoża „DRZEWCZE” zalega na pow. 5,65 km², w granicach gm. Kramsk i gm. Osiek Mały. Składa się z trzech pól: „Bilczew”, „Drzewce A i B”. Miąższość

złoża średnio 6,9 m, a maksymalnie 19,5 m. Eksploatacja złoża przewidziana jest do 2017 r. Od 2003 r. zbierany jest nadkład.

Ponadto Plan Lokalnego Rozwoju Gminy Kramsk zakłada następujące zadania inwestycyjne zagrażające stanowiskom archeologicznym:

Budowa kanalizacji wiejskiej w m. Anielew
Budowa kanalizacji ściekowej w m. Bilczew
Budowa kanalizacji ściekowej w m. Grąblin – 130 przyłączy
Budowa kanalizacji ściekowej w m. Helenów II
Budowa kanalizacji ściekowej w m. Kramsk Łągi-Strumyk
Budowa kanalizacji ściekowej w m. Rudzica
Budowa oczyszczalni ścieków dla miejscowości Wysokie, Waclawów I, Podgórze
Budowa kanalizacji deszczowej w m. Wola Podłęzna
Budowa drogi asfaltowej w m. Nowy Czarków
Budowa drogi asfaltowej od torów kolejowych do m. Patrzyków przez m. Święte
Budowa ulic z chodnikami w m. Wola Podłęzna
Budowa gminnego składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Kramsk
Budowa sali gimnastycznej z zapleczem Szkoły Podstawowej w m. Anielew
Budowa Szkoły Podstawowej z salą gimnastyczną w m. Wola Podłęzna
Budowa hali sportowej w m. Helenów II
Budowa boiska z ogrodzeniem w m. Drążek
Budowa boiska sportowego w m. Barce

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Kramsk na lata 2005-2017

Strategia Rozwoju Gminy Kramsk na lata 2005-2017 przyjęta przez Radę Gminy Kramsk Uchwałą nr XXVI/126/05 z dnia 3 marca 2005 r. uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego, włącza ją w rozwój gminy zarówno w zakresie wykorzystania obiektów dla celów turystycznych podnoszących jej atrakcyjność, jak również promocję imprez kulturalnych, plenerowych i festynów związanych z tradycją ludową tego regionu.

W pkt. Historia Gminy dość szczegółowo omówiono tło historyczne, opisano jedyny rejestrowy zabytek, jakim jest kościół w Kramsku wraz z jego zawartością zabytków ruchomych. Sygnalizacyjnie omówiono kompleks leśny w Grąblinie- miejsce kul-

tu Maryjnego na tym terenie. Strategia określa trzy zasadnicze obszary problemowe:

I. Rozwój rolnictwa i przedsiębiorczości w gminie.

II. Rozwój podmiotowości indywidualnej i wspólnotowej w gminie.

III. Wzrost jakości życia mieszkańców w gminie.

Obszary te podzielono na cele strategiczne. Łącznie w ramach Strategii i Rozwoju Gminy Kramsk zaplanowano 43 programy operacyjne.

Cele strategiczne gminy wynikają z uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, gospodarczych i społecznych.

Trzeci obszar - wzrost jakości życia mieszkańców w gminie- określony jest czterema celami strategicznymi. Każdy z tych celów podzielony jest na zadania operacyjne. Cel drugi- zwiększenie oferty kulturalnej gminy - w programie 2/3 pod nazwą „opracowanie zachowania gminnego dziedzictwa kulturowego”, jako zadanie stawia sobie zachowanie gminnego dziedzictwa kulturowego poprzez restytucję istniejących w gminie obiektów, które mają określoną wartość kulturową i turystyczną.

Realizacja programu przyczyni się do zahamowania procesu niszczenia zabytkowych obiektów Gminy Kramsk, które mają stać się atrakcjami turystycznymi, a także miejscem pracy dla mieszkańców gminy. Zapewni on również mieszkańcom możliwość czynnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, lepsze warunki wykorzystania czasu wolnego, wypoczynku i rozwoju zainteresowań, a tym samym zwiększy zadowolenie społeczne i integrację mieszkańców gminy.

4.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kramsk

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kramsk uchwalona przez Radę Gminy Kramsk Uchwałą nr XXXV/192/06 z dnia 28 marca 2006 r.

W Rozdziale II. „Uwarunkowania, pkt 2.2. Diagnoza stanu środowiska”, wymieniono walory poszczególnych komponentów środowiska, które zadecydowały o objęciu tych terenów szczególną ochroną: teren całej gminy z wyłączeniem doliny Warty, jako część składową „Goplańsko-Kujawskiego Obszaru Chronionego”. W odniesieniu do tego obszaru postuluje się utworzenie rezerwatu leśnego „Niesłusz” i rezerwatu faunistycznego „Strumyk”. Wymienia się pomniki przyrody wpisane do rejestru zabytków: lipę szerokolistną w Anielewie, oraz głaz narzutowy w Rudzicy.

W pkt 3. „Stan środowiska kulturowego” wymieniane są enumeratywnie obiekty zabytkowe na terenie gminy. Należą do nich obiekty architektury i budownictwa, cmentarze wpisane do gminnej ewidencji zabytków oraz obiekty archeologiczne, takie jak stanowiska archeologiczne:

1. BARCE

- osada WŚ, PŚ, st. 28, obszar AZP – 158/56-42, objęta strefą „OW” obserwacji archeologicznej,

2. KRAMSK

- cmentarzysko ciałopalne, KP, st. 1, obszar AZP-9/56-42, objęta strefą „OW” obserwacji archeologicznej,

3. OSOWCE

- osada KP, st. 9, obszar AZP-20/56-42, objęta strefą „OW” obserwacji archeologicznej,

4. PĄCHÓW

- osada KP, st. 3, obszar AZP-50/55-42, objęta strefą „OW” obserwacji archeologicznej,
- osada KP, st. 11, obszar AZP-58/55-42, objęta strefą „OW” obserwacji archeologicznej,

5. WYSOKIE

- cmentarzysko ciałopalne KP, st. 3, obszar AZP-10/56-42, objęta strefą „OW” obserwacji archeologicznej.

W Rozdziale III. „Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz przeznaczeniu terenów”, w podpunkcie A wymienia się zasady i warunki kształtowania obszarów wiejskich, jak pkt 3:

a) ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej, np.: kapliczek i krzyży,

b) poszanowania kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach województwa,

c) rozwijanie wsi z maksymalnym poszanowaniem rolniczej przestrzeni produkcyjnej i tworzenie zwartych układów zabudowy,

d) zabezpieczanie terenów sportowych i rekreacyjnych, oraz w pkt.

Pkt 4. „Kształtowanie przestrzeni wokół miejsc cennych dla kultury”

a) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),

b) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,

c) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowaniem niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyekspozowania

Punkt 6. określa ogólne „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego”

a) bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, ujętego w ustawie z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz.U. z dnia 1999 r. Nr 98, poz. 1150), oraz w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach,

b) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunkach zagospodarowania przestrzennego gmin, przy wykorzystaniu wytycznych jakie w tym zakresie zapisane zostały w programach ministerstwa kultury.

W punkt B.4. „Ustalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” określono generalne założenia zagospodarowania terenów pod budownictwo, z uwzględnieniem przepisów o ochronie dóbr kultury. Sprowadzają się one do:

- ochrony istniejących układów wiejskich oraz zespołów sakralnych i zespołów parkowo-dworskich,
- ochrony zabytkowych obiektów oraz innych elementów architektury wiejskiej (przydrożnych kapliczek, krzyży, alei drzew),

- zachowania ciągłości różnorodności form dziedzictwa wiejskiego, szczególnie detali architektonicznych, takich jak: gzymsy, okapy, formy dachów,

- przekształcania istniejącej zabudowy, najczęściej „ulicówki”, w zwarte układy poprzez zabudowę plombową oraz powiększanie tych terenów na głębokość nie większą niż 50 – 70 m od głównych tras komunikacyjnych,

- porządkowania przestrzeni publicznej: placów, parków, zieleńców, boisk i tworzenia miejsc integracji społecznej,

- elementów kompozycji urbanistycznej: dominanty przestrzenne, osie widokowe, charakterystyczne formy terenowe, zieleń urządzoną, przydrożną i śródpolną.

W pkt B.6. wymieniono szczegółowe „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego”.

Zachowane na terenie gminy obiekty i zespoły objęte ewidencją konserwatora wymagają skutecznej ochrony. Zachowanie zabytków architektury, zwłaszcza ludowej jest niezwykle ważnym elementem w promowaniu walorów kulturowych gminy i świadczy o jej tożsamości.

Zalecenia konserwatorskie:

1. Zespół sakralno-sepulkralny w Kramsku, w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej, obowiązuje:

a) historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),

b) zachowanie zabytkowej zabudowy,

c) zachowanie zabytkowej zieleni,

d) zachowanie zabytkowej sztuki sepulkralnej,

e) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej,

f) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

2. Archeologia.

W obrębie stref „OW” obserwacji archeologicznej, działalność inwestycyjna może być prowadzona wyłącznie pod nadzorem konserwatorskim.

3. Cmentarze.

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- a) historycznej parcelacji,
- b) historycznego rozplanowania,
- c) zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d) zabytkowej zieleni.

Postuluje się wyłączenie spod zabudowy zewnętrznych stref ochronnych cmentarzy (ok. 10 m.).

Nieczynne cmentarze ewangelickie w Izabelinie, Konstantynowie, Nowym Czarkowie, Osowcach i Pąchowie wymagają rewaloryzacji. Ewentualna zmiana sposobu użytkowania terenu wymaga zgody jego właściciela.

4. Pojedyncze obiekty budowlane.

Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

5. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

- a) pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- b) uzgodnienia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie- w odniesieniu do pozostałych obiektów.

4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy

Gmina Kramsk nie posiada ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego. Obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym dwa dla Rudzicy i jeden dla Woli Podłęźnej.

Uchwała nr VIII/38/07 Rady Gminy Kramsk z dnia 13 kwietnia 2007 r. w sprawie: uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Rudzicy I, określa w Rozdziale I par.14 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, które zawierają w pkt 1. – Na obszarze planu, przedstawionym na załączniku nr 3, znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod opieką konserwatorską.

Pkt 2. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa ustala się obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim

Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków- kierownikiem Delegatury w Koninie, wszelkich prac ziemnych związanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu w strefie ochrony stanowiska archeologicznego, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych.

Uchwała nr VIII/39/07 Rady Gminy Kramsk z dnia 13 kwietnia 2007 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Rudzicy, określa w Rozdziale I §18 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, pkt 1. Na obszarze planu znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod opieką konserwatorską.

Pkt 2. Prace ziemne podczas prowadzenia inwestycji na obszarze występowania stanowisk archeologicznych, oraz w strefie ich ochrony wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków- Delegatura w Koninie.

Pkt 3. Obejmuje się ochroną konserwatorską obiekty budownictwa ludowego położone w Rudzicy:

1. kapliczka, murowana, 1949 r.
2. zagroda nr 16;
 - a) dom, mur. 1936 r.,
 - b) obora, mur. 1928 r.,
 - c) chlew, mur. 1928 r.,
 - d) stodoła, mur. 1928 r.,
3. dom nr 9, glin., 4 ćw. XIX w.,
4. dom nr 32 , glin.,4 ćw. XIX w., remont I. 90 XX w.,
5. dom nr 33, glin., 4 ćw. XIX w.,
6. dom nr 40, glin., pocz. XX w.,
7. dom nr 46, glin.-mur., pocz. XX w.

Pkt 4. Wszelkie prace budowlane m.in. przebudowy, rozbiórki, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne dotyczące obiektów objętych ochroną konserwatorską oraz ich najbliższego otoczenia, wymagają uzgodnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu - Kierownika Delegatury w Koninie.

Uchwała nr VIII/37/07 Rady Gminy Kramsk z dnia 13 kwietnia 2007 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Woli Podłęźnej, określa w Rozdziale I, §32 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

1. Na obszarze objętym planem znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod opieką konserwatorską.

2. Prace ziemne podczas prowadzenia inwestycji na obszarze występowania stanowisk archeologicznych, oraz w strefie ich ochrony wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim konserwatorem Zabytków- Delegatura w Koninie.

3. Obejmuje się ochroną konserwatorską obiekty budownictwa ludowego położone w Woli Podłęźnej:

- a) dom nr 22, drew., pocz. XX w.,
- b) dom nr 38, mur., 1905 r.

4. Wszelkie prace budowlane m.in. przebudowy, rozbiórki, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne dotyczące obiektów objętych ochroną konserwatorską oraz ich najbliższego otoczenia, wymagają uzgodnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie.

4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Na terenie gminy Kramsk w Dolinie Środkowej Warty jest obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, wytypowany do Europejskiej Sieci Ekologicznej jako obszar specjalnej ochrony (Dz.U. Nr 229, poz. 2313 z 21 października 2004 r.). Część obszaru gminy obejmuje Goplańsko-Kujawski Obszar Chronionego Krajobrazu. Teren ten, o stosunkowo małych ograniczeniach w działalności gospodarczej, stanowi pewną ochronę zasobów przyrodniczych gminy.

Postulowane jest utworzenie dwóch rezerwatów przyrody: rezerwat leśny „Niesłusz” o powierzchni ok. 50 ha. Znajduje się w kompleksie leśnym, położonym na zachód od Kanału Morzysławskiego. Występują tu stare, zróżnicowane gatunkowo drzewostany dębowe, dębowo-grabowe, olszowe, sosnowo-grabowo-dębowe na siedlisku grądu i łęgu jesionowo-olszowego. Charakterystyczną cechą tego terenu jest zróżnicowanie jego rzeźby i warunków siedliskowych. Ochroną objęte jest środowisko leśne ze wszystkimi zespołami roślinnymi.

Drugim planowanym jest rezerwat faunistyczny „Strumyk”, zajmujący powierzchnię ok. 1200 ha. Jest to najmniej przekształcony przez meliorację kompleks bagien kramskich, użytkowany gospodarczo. Rozległe łąki i pastwiska o zmiennym charakterze z dużą ilością turzowisk, stanowią większość terenu. Celem ochrony jest zabezpieczenie przed dalszą degradacją łągowisk awifauny łąkowo-bagiennej. W szczególności na ochronę zasługują, ginące już w Europie, ptaki siewkowate, mewy, rybitwy. Przedstawicielami tych grup na obszarze planowanego rezerwatu są: rycyk, krwawodziób, czajka, kulik wielki, mewa śnieżka, rybitwa czarna. Do wyjątkowo wartościowego gatunku należy wodniczka, której podstawowa populacja występująca dawniej w centralnym kompleksie bagien kramskich, została w wyniku melioracji całkowicie zniszczona. Inne cenne gnieźdzące tutaj gatunki to: żurawie, łabędź niemy, błotniak łąkowy, i wiele innych.

W okolicach Grąblina występuje kompleks łąk i torfowisk z cennymi gatunkami flory i fauny. Wskazany do urządzenia „parku dydaktycznego”.

Na terenie gminy znajdują się dwa pomniki przyrody: lipa szerokolistna w Anielewie, zrosnięta w szyi korzeniowej, wiek - ponad 300 lat, obwód ponad 300 cm, wysokość - 20 m oraz w miejscowości Rudzica pomnik przyrody nieożywionej - głaz narzuto-

wy - eratyk granitowy, czerwony, skrytokrystaliczny o długości 5,5 m, szerokości 3,5 m, wysokości 2,1 m.

Ochrona zieleni wiejskiej, w tym zabytkowej, ujęta została w „Programie ochrony środowiska dla gminy Kramsk”, opracowanym w 2004 r., gdzie wprowadzono zapis o potrzebie chronienia Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz pomników przyrody w Anielewie i Rudzicy.

Warto również zwrócić uwagę na walory krajobrazowe gminy. Przestrzenie otwarte i dalekie widoki, drzewa przydrożne oraz zieleń przydomowa, stanowią niebanalne tło dla współczesnego zagospodarowania terenu.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,

2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy Kramsk w roku bieżącym opracowano gminną ewidencję zabytków nieruchomych (znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków) wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie, m.in. położenie, czas powstania, materiał, właściciel, stan zachowania obiektu oraz fotografie. W gminnej ewidencji znajduje się obecnie 114 obiektów zabytkowych. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych preka-

zany zostanie Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona systematycznie uzupełniana i weryfikowana.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z pismem przekazany przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zostanie wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i przeznaczonych do wpisu do rejestru oraz karty zespołów stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Koninie.

II. Istniejąca ewidencja zabytków archeologicznych będzie uzupełniana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Koninie.

III. Zostanie sporządzony elektroniczna systematycznie aktualizowana baza informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart ewidencyjnych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc w przygotowaniu wniosków przez właścicieli obiektów, o wpisanie najciekawszych do rejestru zabytków.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków Delegaturą w Koninie w sprawie wpisania do rejestru zabytków obiektów nie ujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i architektoniczne. Obiekty typowane do wpisania do rejestru zabytków:

- 1) Kramsk – plebania
- 2) Kramsk - cmentarz parafialny przy kościele p.w. św. Stanisława
- 3) Helenów - szkoła

Po dokonaniu weryfikacji zachowanego budownictwa drewnianego, należałoby wytypować najcenniejsze obiekty do wpisania do rejestru zabytków.

6.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Kramsk” na stronie internetowej Urzędu Gminy w Kramsku,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- określenie zasad udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (dotacje) oraz rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji.
- podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy ewangelickich na terenie gminy; w tworzonych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnienie docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które pozostaną cmentarzami i objęte zostaną ewentualnym programem rewitalizacji, a które stanowią będą tereny zielone z możliwością utworzenia miejsc pamięci lub lapidarium.

6.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Na terenie gminy nie utworzono, jak dotąd, ścieżek rowerowych i pieszych, które wykorzystać by można w celach dydaktyczno-turystycznych. Niewątpliwą atrakcją dla turystów odwiedzających gminę jest kompleks leśny w Grąblinie, łączący się z pielgrzymkowym szlakiem Maryjnym do Lichenia. W samym Kramsku, na wzgórzu dominuje neobarokowy kościół z cennym wyposażeniem w zabytki ruchome. Na Warcie w miejscowości Biechowa, w odległości 15 km od Konina, znajduje się przeprawa promowa dla celów gospodarczych. W przyszłości może ona stanowić także atrakcję turystyczną.

Analiza zasobów zewidencjonowanych zabytków gminy, w kontekście wiedzy o całokształcie uwarunkowań geograficzno- historycznych gminy, pozwala wysunąć następujące wnioski:

1. Zdecydowana większość obiektów zabytkowych to domy i budynki gospodarcze drewniane, budowane w technice sumikowo-łatkowej i zrębowej, oraz gliniane. Rozproszone są one po całej gminie, z wyjątkiem Kramsk, gdzie występują w znaczącej mniejszości.

2. Nie mając innych obiektów zabytkowych o walorach ponadlokalnych lub takich, których wyznacznikiem jest wpisanie do rejestru zabytków (za wyjątkiem kościoła w Kramsku), można pokusić się - o nieco różne od przyjętych zasad upowszechniania, udostępniania, ogólnie oglądu substancji zabytkowej - tworzenie swoistego popytu na to, co zastane, jeszcze powszechne, lecz w zauważalnej tendencji do zaniku, czyli wzmiankowanych wyżej budowli drewnianych i glinianych.

3. Próby tworzenia stowarzyszenia agroturystycznego, jakie wynikają z Planu Lokalnego Rozwoju i ich indywidualne realizacje w terenie, to znakomite rozwiązanie problematyki ochrony zabytków w postaci dziś istniejącej, o funkcji często zatartej, lecz mogącej się odrodzić poprzez formy agroturystyczne, dla których to dom drewniany czy zagroda stanowić może swoiste logo na rynku turystycznym.

4. Środowisko przyrodnicze, koncepcja stworzenia rezerwatów, istniejący Goplańsko –Kujawski Obszar Chronionego Krajobrazu, to możliwość utworzenia na ich terenie lub poblizu stanic turystycznych oznakowanych, z pełną informacją o lokalnym środowisku oraz połączonych wyraziście z oznakowanymi szlakami turystycznymi w kooperacji z PTTK oraz lokalnymi organizacjami społecznymi.

6.6. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Gmina Kramsk nie jest właścicielem obiektów zabytkowych. Obiekty stanowiące w przeważającej mierze własność prywatną lub kościelną generują pośrednio funkcję opiekuńczą nad nimi. Wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę działania sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
- prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawo-

wych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,

- popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanych zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kramsk wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Kramsku zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami. W skład zespołu wejdą osoby powołane przez Wójta Gminy,
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

mi wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest radzie gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny DZIEDZICTWO KULTUROWE realizowany jest w ramach 5 priorytetów:

1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
2. Rozwój instytucji muzealnych
3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
4. Ochrona zabytków archeologicznych
5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub

robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.

2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 -2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.